

Historia regionu

Autor: Alina Kępińska

Sieradzkie w początkach historii Polski wspólnie z Łęczyckiem stanowiło jednostkę organizacyjną, nazywaną ziemią łęczycko-sieradzką. W ustawie sukcesyjnej Bolesława Krzywoustego rozpoczynającej rozbić dzielnicowe (1138-1306) należała ona do tzw. oprawy wdowiej dla księżnej Salomei. Obok Małopolski z Krakowem, wschodniej części Wielkopolski z Gniezmem i Kaliszem oraz Pomorza Zachodniego wchodziła też w skład niedziedzicznej dzielnicy senioralnej, mającej największe znaczenie, bo książę tu panujący sprawował władzę zwierzchnią nad pozostałymi książętami, kierował też polityką zagraniczną, dowodził wojskiem. Także stolica regionu Sieradz to jedna z najstarszych polskich miejscowości, dwukrotnie zapisana w tzw. „Złotej bulli papieża Innocentego II” z 1136 roku. Sam typ nazwy miasta – nazwa dzierżawcza, utworzona prasłowiańskim przyrostkiem *jL od staropolskiego imienia dwuczłonowego Wszerad, o ładnym wróżebnym przesłaniu – bądź wszystkim rad – świadczy o dawności osady, a ściślej grodu, bo nazwa jest rodzaju męskiego; tę dawność poświadczają także nazwy ulic typu Podwale, Podrzeczce, por. zdjęcie z sieradzką farą w głębi. Tadeusz Gicgier, w krótkiej wierszowanej historii Sieradza od czasów najdawniejszych aż po współczesność, wywodzi nazwę miasta nie tyle od imienia Sieradek, co od frazy se radź, dobrze oddając charakter staropolskich imion opatycznych, por.: „Nad rzekę przywiódł rybak/ syna, co zwał się Sieradek./ Mówi do niego: Synu,/ tyś już podroślak, więc wspierać/ nie będę ja ciebie dłużej./ Ty zostań tu i se radź! (…)/ Powiedział ojciec: Se radź!/ Niech gród, co wzniosł go Sieradek,/ nazywa się odtąd: Sieradz”; i. Ziemia łęczycko-sieradzka była jedną z czterech dzielnic, które zjednoczył Władysław Łokietek podczas koronacji królewskiej 20 I 1320 r., obok Wielkopolski, Małopolski i Kujaw. W zjednoczonym państwie polskim Sieradzkie zajmowało centralne położenie, co skutkowało tym, że w znacznie mniejszym stopniu niż inne ziemie było narażone na napaści wrogów zewnętrznych. Potencjalnymi najeźdźcami byli przede wszystkim książęta śląscy względnie wojska węgierskie, a później czeskie, operujące na Śląsku, ale na ogół ich działalność niszczycielska ograniczała się do Wieluńskiego; wkroczenie na interesujący nas obszar, jak np. oddziałów Bolka V opolskiego w 1452 r., należało do rzadkości. Charakterystyczną cechą dziejów politycznych Sieradzkiego stały się przeto od połowy XIV w. nie wojny lub zmiany władców – panujących odtąd nad całym krajem, a nie w poszczególnych dzielnicach – lecz wiece i zjazdy ogólnokrajowe lub ziemskie, podczas których podejmowano ważne decyzje państwowe, wydawano doniosłe akty prawno-ustrojowe i rozstrzygano problemy polityki zagranicznej; ii. Krótko po zjednoczeniu, bo już w 1339 r. ze zrębów ziemi łęczycko-sieradzkiej powstało województwo sieradzkie, a nieco później – dwukrotnie od niego mniejsze, łęczyckie. Trwałe rozgraniczenie dawnej ziemi łęczycko-sieradzkiej nastąpiło jednak już w r. 1262, kiedy to książę Leszek Czarny na mocy porozumienia z ojcem Kazimierzem Konradowicem (synem Konrada Mazowieckiego) objął panowanie nad Księstwem Sieradzkim, w gestii ojca pozostawiając Księstwo Łęczyckie. Utworzone w I połowie XIV w. województwo sieradzkie przetrwało do II rozbioru Polski, czyli do roku 1793. W 1396 r. dołączono do niego ziemię wieluńską. Jako jednostka administracyjna w dawnej Polsce ziemia wieluńska powstała w roku 1391, kiedy to – utworzono jednostkę zwaną ziemią, ze stolicą w Wieluniu, która składała się z dwóch powiatów: ostrzeszowskiego i wieluńskiego. Ziemia wieluńska, jak wszystkie obszary tego rodzaju powstałe w XIV w., miała skromne rozmiary terytorialne i nie wytworzyła pełnej hierarchii urzędniczej z wojewodą na czele; podporządkowano ją przeto wojewodzie sieradzkemu; iii. Posiadająca własny herb ziemia wieluńska w całej historii zachowywała pewną odrębność, co wykazuje także mapa województwa sieradzkiego w XVIII w. Największe znaczenie województwo sieradzkie miało w XVI – XVII w.; należało wówczas do prowincji wielkopolskiej obok Wielkopolski właściwej, Kujaw, Prus Królewskich i Mazowsza. Poza prowincją wielkopolską ówczesnie w skład Rzeczypospolitej wchodziły ponadto dwie prowincje: małopolska (wspólnie z wielkopolską stanowiąc Koronę) i litewska, czyli ziemie Wielkiego Księstwa Litewskiego. Tak o roli, jaką odgrywali sieradzanie w ówczesnej Polsce, mówi Piotr Baryka w wydanej w 1637 r. komedii dworskiej Z chłopa król: „Sieradzanie cnotliwi, mężowie potężni,/ Z Sieradzanów żołnierze i hetmani mężni;/ Jako i nasz dzisiejszy hetman Koniecpolski, /Wielki klejnot Korony i ozdoba Polskiej./ Z Sieradzanów przezacni ludzie wychodzili,/ Z Sieradzanów biskupi i opaci byli/ Jakich chcesz, mężów znajdziesz w sieradzkim powiecie,/ Tak wiele jako kwiatów rozmaitych lecie”; iv. Po drugim rozbiorze Polski w 1793 r. Sieradzkie znalazło się pod zaborem pruskim, a po trzecim w 1795 r. – dawne woj. sieradzkie weszło w skład departamentu kaliskiego, który stanowił część prowincji nazwanej Prusami Południowymi. Prusy traktowały zabrane ziemie polskie jako teren eksploatacji, podatków i rekruta, szukając jednocześnie sojusznika dla swej polityki w zamożnej szlachcie i wyższym duchowieństwie polskim. Mieszczanom ograniczono dawne prawa i skrupowano samorząd miejski; v. W czasach Królestwa Polskiego na mocy decyzji kongresu wiedeńskiego od roku 1815 sam Sieradz należał do woj. kaliskiego (potem guberni kaliskiej), zatrzymując nadal uprawnienia miasta powiatowego i obwodowego, ale ziemie dawnego województwa sieradzkiego zostały podzielone i inne miasta zyskały większe znaczenie, istniała na przykład gubernia piotrkowska. Po odzyskaniu przez Polskę

niepodległości w 1918 r. powstał powiat sieradzki w ramach województwa łódzkiego.

W czasie II wojny światowej Sieradz włączono do Rzeszy. Wówczas stworzono tu jedno z największych więzień tak zwanego Kraju Warty.

Po II wojnie światowej ponownie funkcjonuje powiat sieradzki w województwie łódzkim, z przerwą na lata 1975–1998, kiedy to zaistniało powtórnie województwo sieradzkie. Województwo sieradzkie ze stolicą w Sieradzu – w granicach zmienionych w porównaniu z pierwszym okresem istnienia – zostało reaktywowane 1 czerwca 1975 roku w ramach reformy administracyjnej. Było jednym z 49 nowych województw; graniczyło z woj.: łódzkim, piotrkowskim, częstochowskim, kaliskim, konińskim i plockim. Zajmowało 1,56% powierzchni Polski i liczyło 406 tys. mieszkańców. Podzielone było na 42 gminy: 33 wiejskie, 7 miejsko-wiejskich i 2 miejskie. Województwo przetrwało do 1 I 1999 r., kiedy to wszedł w życie kolejny podział administracyjny kraju. Obecnie ziemie dawnego województwa sieradzkiego wchodzi w skład województwa łódzkiego, należąc głównie do powiatu sieradzkiego, częściowo zaś do powiatów: zduńskowolskiego, piotrkowskiego, radomszczańskiego i wieluńskiego. i Tadeusz Gicgier, Bajka o sumie i sieradzkim Sieradku, Sieradz 1994. ii Ryszard Rosin, Dzieje polityczne do połowy XVI wieku, [w:] Szkice z dziejów Sieradzkiego, Łódź 1977, s. 132-133. iii Ryszard Rosin, Dzieje polityczne do połowy XVI wieku, [w:] Szkice z dziejów Sieradzkiego, Łódź 1977, s. 131. iv Cytat za: Literatura mieszczańska w Polsce od końca XVI do końca XVII wieku, oprac. Kazimierz Budzyk, Hanna Budzykowa, Julian Lewański, t. II, Warszawa 1954, s. 342-343. v Alina Barszczewska, Aktywność polityczna po utracie niepodległości, [w:] Szkice z dziejów Sieradzkiego, red. nauk. J. Śmiałowski, Łódź 1977, s. 231. vi Ilustrowany atlas Polski. Nasza ojczyzna – mapy, informacje, krajobrazy, red. prowadzący Barbara Karpińska, Elżbieta Meissner, wyd. 3, Reader's Digest, Warszawa 2006, s. 166.